

**Çin'in Akdeniz Politikaları Kapsamında Avrupa Birliği-
Çin Stratejik Ortaklığı****Cemre PEKCAN¹
Ayşe Gülce UYGUN²****Geliş Tarihi/ Received**
31.03.2021**Kabul Tarihi/ Accepted**
25.06.2021**Yayın Tarihi/ Published**
15.07.2021

Citation/Atıf: Pekcan, C. ve Uygun, A. G., (2021), Çin'in Akdeniz Politikaları Kapsamında Avrupa Birliği-Çin Stratejik Ortaklığı, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35(3): Sayfa: 1145-1164, <https://doi.org/10.16951/atauniiib.907251>

Öz: Avrupa Birliği ve Çin arasında temelleri 2003 yılında atılan Stratejik Ortaklık, ikili ilişkilerin birçok alanda hızla gelişmesini sağlamıştır. Buna karşın, tarafların bölgesel ve küresel politikalara, temel değerlere ve normlara yönelik yaklaşım farklılıkları, Avrupa Birliği'nin Çin'i zaman içerisinde 'stratejik ortak' yerine 'sistemik rakip' olarak tanımlamasına yol açmıştır. Bu makale, Çin'in Bir Kuşak Bir Yol projesi kapsamında Akdeniz'e yönelik politikalarına ve Avrupa Birliği'nin bu politikaları nasıl değerlendirdiğine odaklanmaktadır. Makalenin temel iddiası, Çin'in Avrupa Birliği'nin bütünleşememiş yapısından faydalanarak Birliğin Akdenizli üyeleriyle bireysel ortaklıklar geliştirdiği ve Avrupa Birliği'ni Akdeniz politikaları kapsamında bölgesel etkin bir aktör olarak değerlendirmediğidir. Bu bağlamda makalede Avrupa Birliği-Çin ilişkileri ortaklıktan rekabete dönüşen seyrinde incelenmekte, Akdeniz, Birlik açısından bir mücadele alanı olarak ele alınmaktadır. Ayrıca, Çin'in Akdeniz'e yönelik politikaları ve Akdenizli üyeler ile kurduğu bireysel ikili ilişkilere odaklanılmakta; Çin'in Akdeniz'de artan etkinliğinin yarattığı endişeler ele alınarak, Avrupa Birliği açısından yansımaları değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Çin, Akdeniz, Stratejik Ortaklık, Bir Kuşak Bir Yol Girişimi

European Union-China Strategic Partnership within the Scope of China's Mediterranean Policies

Abstract: The Strategic Partnership, established between the European Union and China in 2003, ensured the rapid development of bilateral relations. However, different approaches of the parties towards regional and global policies, fundamental values and norms led the European Union to define China as a "systemic rival" instead of "strategic partner. This article focuses on China's policies towards the Mediterranean through One Belt One Road project and how the European Union evaluates these policies. The main claim of the article is that China has developed individual partnerships with Mediterranean members by taking advantage of the disunity of the European Union and does not consider the European Union as a regional active actor within the scope of Mediterranean policies. In this framework, the European Union-China relations are examined during transformation from partnership to competition, and the Mediterranean is considered as a struggle area for the Union. In addition, China's policies towards the Mediterranean and China's bilateral relations with Mediterranean members are analyzed. Finally, the concerns about China's increasing influence in the Mediterranean and their reflections in terms of the European Union unity are evaluated.

Keywords: European Union, China, Mediterranean, Strategic Partnership, One Belt One Road Initiative

Jel Codes: F5, F50, F53, F55

¹Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, cemrepekcan@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7339-2680>

²Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, gulceuygun@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5072-2333>

EXTENDED SUMMARY

This article aims to analyze the bilateral relations between the European Union (EU) and China in the context of the Strategic Partnership, established in 2003. Rapidly developing bilateral relations in the economic and technical fields cannot be able to transform into a political partnership due to the differences in the approach of the parties towards regional and global policies, fundamental values and norms, and this causes the EU to perceive China as an actor to compete with. With One Belt One Road Project (OBOR), China aims to contribute to global economic growth and become a global financial center. Within the scope of this initiative, the Mediterranean has a strategic importance for China. In this context, the main research questions of the article are how China perceives the European Union in the Mediterranean strategy and how China's increasing influence in the Mediterranean is met by the European Union.

When the international literature is examined, it is seen that although there are many studies on EU-China relations, the relations are generally examined in an economic context (Zha, 2015; Kamiński, 2019; Witkowska, 2019). Apart from economic relations, security issues, arms embargo and human rights issues are the mostly analyzed issues (Duggan & Hodzi, 2020; Parson, 2016; Kinzelbach & Thelle; Kahn Nisser, 2019; Brown, 2011). There are few academic studies on the strategic partnership between the EU and China (Geeraerts, 2013; Maher, 2016; Vogt, 2012). This article aims to contribute to the literature by evaluating the evolution of the strategic partnership of EU and China relations in terms of China's Mediterranean policies. The case study method, one of the qualitative research methods, was used in the article. In this context, while evaluating EU-China relations, China's policies in the Mediterranean have been determined as a case study.

The main claim of the article is that China has developed individual partnerships with Mediterranean members by taking advantage of the disunity of the European Union and does not consider the European Union as a regional active actor within the scope of Mediterranean policies. One of the main reasons of this situation stands out as the weakness of the European Union in establishing a Common Foreign and Security Policy, and therefore, the difficulty of responding to China's increasing activity in the Mediterranean in a single, unified and institutional way constitutes another claim of the article. In the first part of the article, the concept of Strategic Partnership, which forms the conceptual framework of the study and the EU Common Foreign and Security policy is examined. The second chapter presents a historical perspective on the evolution of EU-China relations from strategic partnership to systemic rivalry. The third part deals with China's Mediterranean policy and examines its investments in the Mediterranean under the OBOR initiative. The fourth chapter addresses the concerns created by China's increasing influence in the Mediterranean and evaluates its implications for the EU.

One of the main findings of the article is that; beyond the increasing investments in Mediterranean members such as Greece, Spain, Italy and Southern Cyprus; China's approach towards the EU members of Central and Eastern Europe with initiatives such as 16 + 1, poses a danger in terms of EU institutional mechanisms and its integration process. As a result of China's strategy, which poses a risk for EU political integration, the European Union has lost its initial enthusiasm for China's OBOR initiative because the security and economic consequences of China's investments in Europe have gone beyond the EU's anticipated effects and even it has reached an extent that affects balances and stability in Asia. China, on the other hand, does not see the EU as an effective actor in the context of its Mediterranean strategy under OBOR. In addition to the disagreements on core values, with the advantage of the polyphony and disunity in EU foreign policy, China is taking advantage of its individual relations with some EU member States.

1. Giriş

Avrupa Birliği (AB) ve Çin, temelleri 2003'te atılan Stratejik Ortaklık çerçevesinde ikili ticaret ve yatırım gündemlerindeki sorunları tartışmaya ve ilişkileri iyileştirmeye oldukça büyük bir zaman ve kaynak harcamışlardır ve harcamaya devam etmektedirler. Buna karşın, bu iş birliğinin ortak dış ve güvenlik politikası benimsenmesine yetmediği görülmektedir. İki aktörün bölgesel ve küresel politikalara yönelik yaklaşımı ve temel değerlere bakış açısındaki farklılık nedeniyle böyle bir ortaklığın yakın gelecekte gerçekleşmesi öngörülmemektedir. Bunun da ötesinde, AB 2003'te "stratejik ortak" (European Commission, 2003) olarak tanımladığı Çin'i 2019 itibariyle "sistemik rakip" (European Commission, 2019) olarak değerlendirmekte ancak yine de ikili ilişkileri yoğun bir zirve diplomasisi çerçevesinde gerçekleştirmeye devam etmektedir. AB'nin Çin'e güncel yaklaşımı, 2016'da kabul edilen ve Mart 2019'da Avrupa Komisyonu ve Yüksek Temsilci'nin Ortak deklarasyonu ile güncellenen Stratejide (EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation) ortaya konmaktadır. AB, Çin'in sunduğu zorluk ve fırsatlar dengesinin zamanla değiştiğini vurgulamakta ve Çin'i aynı anda (farklı politika alanlarında) bir "iş birliği ortağı", "müzakere ortağı", "ekonomik bir rakip" ve "sistemik bir rakip" olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda AB, Çin ile değerleri ve çıkarları temelinde gerçekçi, etkili ve tutarlı bir ilişki kurma çabası sergilediğinin altını çizmektedir (EU-China Relations, 2020).

Çin ise AB'nin ortak dış politika oluşturma zafiyetini fırsata çevirmekte, üye devletlerden bazıları ile kurduğu bireysel ilişkiler temelinde AB dış politikasındaki çok seslilikten ve bölünmüşlükten faydalanmaktadır (Berkofsky, 2019:1; Dinç, 2011; Mohan, 2018). Çin'in bazı üye devletler ile geliştirdiği ikili iyi ilişkiler, bir taraftan Çin'in AB'yi bölgesel/küresel bir aktör olarak algılamadığını ortaya koyarken, diğer bir taraftan AB ortak dış politikasında ve kurumsal karar mekanizmalarında da etkili olabilecek sonuçlar doğurmaktadır.

Çin, 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu girişimini hayata geçirmek amacıyla İtalya, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), İspanya gibi aktörlere yaptığı yatırımlarla Akdeniz'de etkin bir varlık göstermektedir. AB'nin Akdenizli üyeleri olan bu devletler ile geliştirilen ikili iyi ilişkiler neticesinde bir yandan Çin, Akdeniz'deki etki alanını genişletirken diğer bir yandan AB'nin Çin'e yönelik ortak bir dış politika ve güvenlik tutumu sergilemesini sekteye uğratabilmektedir.

Çin'in Bir Kuşak Bir Yol (OBOR) girişimi kapsamında stratejik önemde gördüğü Akdeniz, Çin'in yanı sıra kıyıdaş devletlerin, bölge dışı ve küresel aktörlerin de birçok açıdan odak noktasında bulunmaktadır. Hem bir deniz alanı hem de bu denizi çevreleyen havza ile birlikte değerlendirildiğinde, dünya siyaseti açısından önemi giderek artan bir çekim merkezi görünümündedir. Akdeniz, dünya ticaretinin yüzde otuzundan fazlasına ev sahipliği yapmakta, ulaşım, taşımacılık gibi faaliyetlerin yanı sıra Avrupa'ya yönelen düzensiz göç rotası olması ve keşfedilen hidrokarbon rezervleri ile enerji potansiyeli gibi etkenler neticesinde fırsatları ve tehditleri bir arada barındırmaktadır. Bu deniz alanını çevreleyen devletlerle birlikte değerlendirildiğinde ise Akdeniz Havzası'nın farklı bölgeleri arasındaki siyasi, ekonomik, demografik sosyo-kültürel farklılıklar belirginleşmekte, bu sayede Akdeniz havzasının bazı bölgelerindeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, küresel aktörlerin fırsata çevirebileceği alanlar yaratmaktadır.

Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kavşak noktasında bulunan Akdeniz'de bölge aktörleri, enerji kaynaklarına erişim, sismik faaliyetler, ekonomik çıkarlar, sınır güvenliği endişeleri, deniz yetki alanları sınırlandırma sorunları gibi faktörler kapsamında bir hakimiyet ve paylaşım mücadelesi sergilerken (Uygun, 2021), bölge dışı aktörler farklı politikalar ile bir etki alanı yaratma çabasıdadır. Bu bağlamda, Çin, AB, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya, gibi aktörlerin bölgeye artan ilgisi yeni çıkar dengeleri ve mücadele alanları oluşturmaktadır. Mevcut çalışma, bu aktörlerden AB-Çin ilişkilerine Akdeniz özelinde odaklanmakta ve Çin'in Akdeniz politikalarını AB'nin nasıl değerlendirdiğini incelemektedir. Makalenin temel iddiası, Çin'in Avrupa Birliği'nin bütünleşememiş yapısından faydalanarak Birliğin Akdenizli üyeleriyle bireysel ortaklıklar geliştirdiği ve Avrupa Birliği'ni Akdeniz politikaları kapsamında bölgesel etkin bir aktör olarak değerlendirmedir.

Akdeniz bağlamında ele alınan AB-Çin ilişkileri açısından, AB-Çin Stratejik Ortaklığı'nın her iki aktör açısından nasıl algılandığı ve zaman içinde hangi duruma evrildiği önem arz etmektedir. Dolayısıyla makalenin ilk bölümünde çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan Stratejik Ortaklık kavramı ele alınmakta ve AB Ortak Dış ve Güvenlik politikası incelenmektedir. İkinci bölüm AB-Çin ilişkilerinin stratejik ortaklıktan sistemik rekabete dönüşen seyrine yönelik tarihsel bir perspektif sunmaktadır. Üçüncü bölüm Çin'in Akdeniz politikasını ele almakta ve OBOR girişimi kapsamında Akdeniz'deki yatırımlarını incelemektedir. Dördüncü bölüm Çin'in Akdeniz'de artan

etkinliğinin yarattığı endişeleri ele almakta ve AB açısından yansımalarını değerlendirmektedir.

Makalede nitel araştırma yöntemlerinden örnek olay çalışması (case study) yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda AB-Çin ilişkileri değerlendirilirken, bu aktörlerin Akdeniz bağlamındaki politikaları örnek olay olarak belirlenmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi nasıl ve niçin soruları çalışmanın odaklandığı sorulardır. Bu çerçevede makalede çalışma konusuyla ilgili makalelerden, raporlardan, gazete haberlerinden ve gözlemlerden faydalanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi bütüncül analiz yöntemi ile yapılmıştır

2. Kavramsal Çerçeve: Stratejik Ortaklık Kavramı Kapsamında AB-Çin İlişkileri

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasından iki yıl sonra 6 üye ile temelleri atılan Avrupa entegrasyonu, 1992 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması ile üç sütunlu bir yapı üzerinde Avrupa Birliği'ne dönüşmüştür. Günümüzde 27 üyesi ile işlerliğini sürdüren Avrupa entegrasyonu mevcut yapısına dönüşürken niceliksel, niteliksel, kurumsal ve hukuki birtakım aşamalardan geçmiş ve günümüzde birçok alanda ortak politika üretebilen ve uygulayabilen bir aktöre evrilmiştir. Bu alanlardan, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) AB'nin bölgesel ve küresel bir aktör olabilmesinin önemli bir ön koşulunu teşkil eder görünümündedir. Maastricht Antlaşması ile temelleri atılan ODGP'nin, takip eden AB Antlaşmaları ile hukuki niteliği perçinlenmekte ve kurumsal mekanizmalarla desteklenmektedir. 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile dış eylemlerin bir parçası haline gelmesine karşın, dış politika ve güvenlik üye devletlerin ulus üstü bir yapı olan AB'ye egemenlik devretme konusunda en zorlandığı alanların başını çekmekte, ulusal çıkarlar ağır basabilmektedir. Her ne kadar AB uluslararası arenada dış ve diplomatik ilişkiler kurma yetkinliğine sahip olsa da, bu yetkinliği uygulamada ve ortak bir dış politikaya dönüştürmede gösteremediği gözlenmektedir (Akdemir, 2018).

AB'de ortak dış politika konularında üyelerin çok sesliliği hâkim olmakta ve zaman zaman üyelerin birbirleriyle ve AB çıkarları ile uyumsuz hareket edebildiği görülmektedir. Bu durumda bir taraftan üye devletlerin ve AB'nin çatışabilen çıkarları ve tercih öncelikleri etkili olurken, diğer taraftan AB'nin dış politika üretme ve uygulamadaki kurumsallaşma zafiyeti ve bütünleşme hızı etkili olmaktadır (Akdemir, 2018: 182). Diğer küresel aktörlerin AB'yi 'etkin ve aktif' (Dinç, 2011) bir aktör olarak görmemelerinin yanı sıra, AB'nin dış politika alanlarının, faaliyetlerin ve ilişki kurduğu aktörlerin çeşitliliği de ortak dış politika oluşturma ve uygulamada zorlukların sebepleri arasında yer almaktadır (Akdemir, 2018:195).

AB ortak dış politikasındaki bu zayıflığı ortadan kaldıracı, mevcut ve potansiyel mücadele alanları ile tek sesli ve uyum içinde başa çıkabilmek ve dolayısıyla ortak bir yaklaşım benimseyebilmek adına çeşitli araçlar/mekanizmalar kullanmaktadır. Bu bağlamda, diğer aktörlerle kurduğu

ilişkilerde ve kurumsal yapısına da etki eder bir nitelikte, Stratejik Ortaklık konsepti ve zirve diplomaları AB'nin yeni dış politika araçları olarak öne çıkmaktadır (Schade, 2019; Kırbaslıoğlu & Tüfekçi, 2020).

Stratejik Ortaklık kavramı AB nezdinde net bir şekilde tanımlanmamakla ve hukuki bir dayanağı bulunmamakla birlikte 2003 yılında kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisi (European Security Strategy) ile ortaya konmuş ve Avrupa Konseyi'nin teşviki ile 2010 yılından itibaren bir dış politika aracı olarak dikkat çekici bir niteliğe bürünmüştür (Güner, 2019: 35). Muğlak bir görünüm sergilemekle birlikte, takip eden süreçte, Stratejik Ortaklık kavramı AB tarafından, aralarında Çin, ABD, Rusya, Hindistan, Kanada, Japonya, Brezilya, Güney Kore'nin de bulunduğu aktörlerle geliştirdiği ikili ilişkiler için kullanılmakta ve bu ilişkilerin çerçevesi çoğunlukla üçüncü ülkelerle diyalog ortamında ve Ortak Zirveler ile belirlenmektedir.

Küresel mücadele alanlarında AB'nin etkin bir aktör olarak var olabilmesi amacıyla öne çıkan Stratejik Ortaklık kavramının belirsizliği geliştirilen ortaklıkların tarafları, kapsamı, hukuki dayanağı, operasyonel iş birliği alanları ile birlikte düşünüldüğünde, "retorik bir heves" olarak algılanabilmesine sebep olmakta ve AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik politikasının sorgulanmasına yol açmaktadır (Schade, 2019).

Uluslararası İlişkiler literatüründe sıklıkla kullanılmakla birlikte doğası ve niteliği net bir şekilde somutlaştırılmamış olan Stratejik Ortaklık kavramının "siyasi bir retorik aracı" ya da "tamamlayıcı bir terim" olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Buna karşın Blanco (2016), Stratejik Ortaklığın, sistemik dış politika kavramsallaştırması ve aktörlerin ikili etkileşim düzeylerinde analiz edilmesi gereken anlamlı bir kavram olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, dil/söylem temelli bir analiz yapan Blanco için Stratejik Ortaklığın AB dış politikası açısından üç işlevi bulunmaktadır. Bu işlevler 'bir farklılaşma ve hiyerarşi mekanizması olarak', (ii) 'yapısal dış politika geliştirmek için normatif bir araç olarak ve (iii) kurucu/yapıcı bir konuşma ve konumlandırma eylemi olarak' AB dış politikasına hizmet eder hale gelebilmektedirler (Blanco, 2016).

Öte yandan, diyalog ortamında ve iş birliği temelinde ilerleyen stratejik ortaklıklar AB açısından siyasi bir ortaklığa dönüşürse daha anlamlı hale gelecektir ancak AB'nin ulus-devletlerin sahip olduğu geleneksel diplomasi araçlarından yoksun yapısı ve bunu askeri bir güç ile destekleyemiyor oluşu AB'yi salt teknik iş birliği kurulabilecek bir konuma yerleştirmektedir (Lalande & Vivet, 2014). Stratejik Ortaklık bağlamında AB'nin en çok diyalogda bulunduğu, en kapsamlı, en sık ve en çeşitlendirilmiş angajmanı Çin ile gerçekleştirdiği görülmektedir (Godemant, 2014). AB, Çin ile geliştirdiği stratejik ilişkilerin önce çerçevesini ve 'kapsamını belirlemede', sonra zirve diplomaları ile 'müzakere etmekte' ve en sonunda sektörel düzeyde ve kurumsal mekanizmalar içinde iş birliği ve rekabet ortamında 'yönetmeye' çalışmaktadır (Smith, 2016).

Uluslararası literatüre bakıldığında AB ve Çin ilişkileri ile ilgili çok sayıda çalışma yer alsa da ilişkilerin genelde ekonomik bağlamda incelendiği görülmektedir (Zha, 2015; Kamiński, 2019; Witkowska, 2019). Ekonomik ilişkiler haricinde ise güvenlikle ilgili konular, silah ambargosu ve insan hakları konuları ön plana çıkmaktadır (Duggan & Hodzi, 2020; Parson, 2016; Kinzelbach & Thelle; Kahn Nisser, 2019; Brown, 2011). AB ve Çin arasındaki stratejik ortaklık konusunda ise az sayıda akademik çalışma yer almaktadır. Örneğin Gustaaf Geeraerts, AB ve Çin arasındaki Stratejik Ortaklık konusuna değinmiş, taraflar arasında iş birliğinin zorluğundan bahsederek, stratejik ortaklığı hangi temeller üzerine kurmaları gerektiğine dair çıkarımlarda bulunmuştur (Geeraerts, 2013). Roland Vogt'un "Avrupa ve Çin: Stratejik Ortak mı, Stratejik Rakip mi?" adlı derleme kitabında da stratejik ortaklık kavramını eleştiren AB ve Çin arasındaki fırsatlar, zorluklar, insan hakları, Çin'in Afrika'da artan etkisi gibi konulara yer verilmiştir (Vogt, 2012). Bu makale, AB ve Çin ilişkilerinin stratejik ortaklığının zaman içinde evrilmesini Çin'in Akdeniz politikaları özelinde değerlendirmesi bakımından literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

3. AB-Çin İlişkileri: Stratejik Ortaklıktan Sistemik Rekabete

Avrupa'nın Çin'e olan ilgisi 13. yy'da Çin'de bulunmuş olan İtalyan gezgin Marco Polo'nun Çin hakkındaki yazılarıyla başlamış ve Çin, o dönem Avrupa'dan daha ileri olan buluşlarıyla her zaman ilgi odağı olmuştur. Kendini "Merkez Krallık" olarak gören ve diğer ülkelerle ilişkileri "vergi-haraç sistemi" olarak adlandırılan karşılıklı bir ticari sisteme dayanan Çin, 19. yy'a kadar Avrupa karşısındaki üstünlüğünü korumuştur. Ancak 1800'lü yıllarla birlikte "Çin'in utanç yüzyılı" olarak anılacak olan yenilgiler dönemine girilmiştir. Çin'deki büyük pazarın farkında olan ve bu bölgede ticaret yapmak isteyen İngiltere ve Fransa gibi ülkeler, Çin'le savaşmış ve Çin'in yenilgisi sonucu bu bölgedeki limanlarda ticaret yapma hakkı kazanmaya başlamışlardır. Özellikle Çin ve İngiltere arasındaki 1839-42 I. Afyon Savaşı ve Çin ile İngiltere ve Fransa arasındaki II. Afyon Savaşı sonunda imzalanan Nanjing ve Tienjin anlaşmaları ile Çin'in birçok limanı yabancıların ticaretine açılmış, Hong Kong İngiltere'ye verilmiştir (Huang, 2007: 259-265). Çin'in yenilgilerle dolu tarihi 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesine dek devam etmiştir.

AB üyesi bazı ülkeler Çin'le diplomatik ilişkilerini daha önceden kurmuş olsalar da, AB'nin (o dönem AT) Çin'le diplomatik ilişkileri 1975 yılında başlamıştır. Christopher Soames, Çin'i ziyaret eden ilk Avrupalı Komisyon Üyesi olmuştur (European External Action Service, 2021). İlişkilerin başlamasından 1989 yılına dek, çeşitli alanlarda iş birlikleri ile ilerleyen ilişkiler 1989 yılında Çin'de meydana gelen Tiananmen Meydanı Olayları³ ile kesintiye uğramıştır. Bu olaylardan sonra insan hakları ihlallerine vurgu yapan AB, 1989'da yayınladığı

³Tiananmen Meydanı Olayları: 1989 yılında Çin hükümetini protesto etmek amacıyla Tiananmen Meydanı'nda toplanan kalabalığa, Çin hükümetinin orduyu göndererek çok sert müdahalede bulunması ve pek çok insanın hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan olaylardır.

bir bildiri ile Çin'le ilişkilerini askıya almış, ayrıca ekonomik ambargo ve çeşitli yaptırımlar uygulamıştır. Bildiride dikkat çeken en önemli maddelerden biri Çin'e uygulanacak olan silah ticareti ambargosudur (European Council, 1989). Nitekim bu konu, iki taraf arasında hala çözülemeyen en önemli sorunlardan biridir. Ancak silah ambargosu konusunda AB üyelerinin ortak bir tutum izleyemedikleri görülmektedir. AB ülkeleri silah ambargosunu farklı şekillerde yorumlamış ve İngiltere ve Fransa gibi bazı ülkeler ambargoya rağmen Çin'e silah satışına devam etmişlerdir (Brown, 2011:28).

Çin'in 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olması, AB ve Çin arasındaki ilişkilere de yansımış, 2001'de AB ve Çin arasındaki "kapsamlı ortaklık", yerini 2003 yılında "kapsamlı stratejik ortaklığa" bırakmıştır. Bu "kapsamlı stratejik ortaklık"; GALILEO Uydu Seyrüsefer İş birliği Anlaşması, Silahların Yayılmasının Önlenmesi ve Silahların Kontrolü Ortak Bildirgesi, AB-Çin Gümrük İşbirliği Anlaşması ve AB-Çin Bilim ve Teknoloji Anlaşması gibi çeşitli alanlarda işbirliği projelerini içermektedir (Zhou, 2017:5). Bu tarihten 2014 yılına kadar geçen dönemi Brown ve Beatson "karşılıklı bir öğrenme süreci" ve "ilişkinin bilinçsizce siyasallaşması" olarak yorumlamaktadırlar (Brown & Beatson, 2016: 413). Bu dönemde taraflar birbirlerinin hassas taraflarını öğrenmiş ve birbirlerine karşı kullandıkları dil giderek sertleşmiştir. Silah ambargosu konusunun ABD'nin de baskısıyla çözülememesi ve Çin, DTÖ üyesi olduğu halde kendisine Pazar Ekonomisi statüsünün verilmemesi dönemin temel sorunları olarak varlığını sürdürmüştür (Brown & Beatson, 2016: 415).

Diğer taraftan AB ve Çin arasındaki ekonomik ilişkiler ise gelişmeye devam etmiştir. 2020 yılında Çin, ABD'yi geçerek AB'nin en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. 2020 rakamlarına göre AB ve Çin arasındaki toplam ticaret 425,5 milyar Euro iken, AB ve ABD arasındaki ticaret 412,5 milyar Euro olmuştur (EURACTIV, 2020). Ancak ekonomik ilişkilerde en büyük problem AB'nin Çin'e karşı ticaret açığıdır. AB ve Çin arasındaki ticaret hacmine bakıldığında, 2019 yılında AB'nin Çin'e ihracatı yaklaşık 198 milyar Euro iken, ithalatının yaklaşık 361 milyar Euro olduğu görülmektedir. Yani AB aleyhine yaklaşık 163 milyar Euro ticaret açığı ortaya çıkmaktadır (Statista, 2021).

Brown ve Beatson, Çin'e Pazar Ekonomisi statüsünün verilmesinin AB'nin Çin ile kurduğu ortaklığı salt ekonomik ve ticari boyuttan çıkarıp, güçlü siyasi bir ortaklığın da yolunu açacağını savunmaktadırlar (Brown & Beatson, 2016:413). Buna karşın, "sığ" olarak tanımlanabilen teknik diyalog, AB-Çin ilişkilerinde stratejik ortaklıktan çok ticaret ve yatırım ilişkisinin ötesine geçemeyen bir "sınırlı ortaklık" görünümünü ortaya çıkarmaktadır (Berkofsky, 2019). Çatışan siyasi değerler, normlar, jeopolitik çıkarlar ve öncelikler ikili ilişkilerin rekabete dönüşmesine yol açmaktadır. AB, Çin ile kurduğu stratejik ortaklık ilişkisinin ilerlemesinde insan hakları gibi temel değerlere saygı ön koşulunun altını çizirken, Çin AB'nin bu tutumunu iç işlerine müdahale olarak görmektedir. Çin, AB ile yürüttüğü kurumsal düzeydeki ilişkileri, özellikle güvenlik diyalogu gibi alanlarda, "yüzeysel bir iş birliği" seviyesinde tutmakta

ve AB'ye "iyilik yapıyor/ lütufta bulunuyor" bir tavırda sürdürmektedir (Berkofsky, 2019).

AB ve Çin'in temel değer ve normlarla birlikte, bölgesel jeopolitik dengelere dair farklılaşan yaklaşımları kurdukları ilişkinin stratejik ortaklık temellerini de sarsmakta, ilişkilerin gelecekteki seyrinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Küresel siyasette Çin'in ekonomik, askeri ve politik gücü artarken AB, siyasi bütünlüğü açısından mücadele alanları ile karşı karşıya kalmakta ve dolayısıyla AB için daha kapsamlı, tek sesli bir yaklaşımla ortak bir dış ve güvenlik politikası oluşturma zorunluluğu doğmaktadır. Sonraki bölümde ele alınacağı üzere, Çin'in Akdeniz'de izlediği politika kapsamında AB'nin bütünlüşmemiş yapısından faydalandığı görülmekte ve özellikle Yunanistan, İtalya, İspanya, GKRY gibi stratejik önemde gördüğü AB üyeleri ile bireysel ilişkiler kurmaktadır.

4. OBOR Kapsamında Çin'in Akdeniz Politikası

1949'da Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra Çin, 1970'lerin sonunda dek dışa kapalı bir politika izlemiştir. Kurucu Mao Zedong'un 1976'daki ölümünden sonra, de facto lider olarak Deng Xiaoping, Çin'i günümüzde dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline getiren gelişmelerin kıvılcımını ateşleyerek, Çin'in ekonomik olarak dış dünyaya açılmasını sağlamıştır. Deng'in 'reform ve dışa açılma' politikasıyla birlikte Çin, ekonomik anlamda hızlı bir büyüme sürecine girse de dış politikasında Deng'in ortaya attığı "tāo guāng yǎng huì- TGYH" yani "düşük bir profil izleme" olarak tercüme edilebilecek politikayı takip etmiştir. Bu politika genel olarak Çin'in uluslararası meseleleri sakince gözlemleyip, kendi pozisyonunu koruması ve çok göz önünde olmaması (Dingding & Jianwei, 2011:197) gibi anlamlara gelse de bu ilkenin çevirisiyle ilgili farklı görüşler olduğundan dolayı, bu politika "Çin Tehdidi" (Broomfield, 2003; Tiezzi, 2014; Yee & Storey, 2002; Mosher, 2017) teorilerine de zemin oluşturmaktadır.

Örneğin ABD Savunma Bakanlığı, 2002'de Çin'in askeri gücü ile ilgili hazırladığı raporda, bu politikayı "düşük bir profil izlemek" şeklinde ifade ederken, takip eden yıllarda bu çeviri raporlarda "yeteneklerini gizle, zayıfmış gibi davran" şeklinde çevrilmiştir (Pekcan, 2019:20). Bu farklı çevirilerden dolayı, Çin'in ekonomik ve askeri gücü arttıkça ABD hegemonyasına baş mı kaldıracağı yoksa mevcut uluslararası sistemin kuralları içerisinde büyümesine devam mı edeceği sorusu, konunun uzmanlarının cevaplamaya çalıştığı en önemli soru olarak karşımıza çıkmaktadır. (Snelder, 2014; Kang, 2005; Toje, 2018).

Çin'de 2003-2013 yılları arasında Devlet Başkanı olarak görev yapan Hu Jintao, Çin'e yönelik tehdit algısını kırabilmek adına, barışçıl gelişim (heping fazhan-和平发展), uyumlu dünya (harmonious world/和谐世界), uyumlu toplum (harmonious society/和谐社会) gibi politikalarla nispeten başarılı olmuş olsa da, kendisinden sonra iktidara gelen Xi Jinping'le birlikte tehdit algısı daha

da artmıştır. Sebebi ise Xi Jinping'in kendinden önceki liderlerin aksine oldukça proaktif bir dış politika izlemeye başlaması ve Çin'i 'büyük devlet' statüsüne çıkaracak büyük projeler ileri sürmesidir.

Xi'nin ortaya koyduğu projelerin başında, 2013 yılında eski İpek Yolu'nun canlandırılması şeklinde de ifade edilebilecek olan Kuşak-Yol projesi gelmektedir. 7 Eylül 2013'te Xi, Kazakistan'da yaptığı bir konuşmada "güzergâh boyunca bölge ülkelerdeki insanların fayda sağlayacağı yenilikçi bir iş birliği girişimiyle, İpek Yolu ekonomik kuşağı inşa etmek için el ele vermelerini" önermiştir (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2013).

Xi'nin önerisiyle inşa edilmeye başlanan ve Bir Kuşak Bir Yol (One Belt One Road-OBOR) ya da Kuşak Yol Girişimi (Belt and Road Initiative- BRI) olarak adlandırılan proje, "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" ve "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu" olmak üzere iki güzergâhtan oluşmaktadır. OBOR'la hedeflenen, Çin'den başlayarak, Asya, Afrika ve Orta Doğu üzerinden Avrupa'ya ulaşan ticaret yollarıyla ülkeleri birbirine bağlamak ve küresel ekonomik büyümeye katkı sağlamaktır. OBOR'un temel amaçları; ülkeler arasında politika koordinasyon, tesisler arasında bağlantı, engelsiz ticaret, finansal entegrasyon ve insanlar arasında bağların kurulması olarak ifade edilmektedir (Green Belt and Road Initiative Center). Mart 2020 tarihi itibarıyla OBOR'la iş birliği anlaşması imzalayan 138 ülke, 29 da uluslararası örgüt bulunmaktadır (Green Belt and Road Initiative Center).

OBOR kapsamında ülkelere kredi sağlanması amacıyla Asya Altyapı Yatırım Bankası (*Asian Infrastructure Investment Bank- AIIB*) kurulmuştur. 2016'da faaliyete başlayan ve merkezi Pekin'de bulunan bankanın, şu an 103 üyesi bulunmaktadır (Asian Infrastructure Investment Bank). 2013-2020 yılları arasında Çin, OBOR ülkelerine yaklaşık 755 milyar dolar yatırımda bulunmuştur. Yatırım yapılan miktara göre bölgeler; Doğu Asya, Batı Asya, Sahra-altı Afrika, Orta Doğu, Avrupa, Güney Amerika, Kuzey Amerika şeklinde sıralanmaktadır (Green Belt and Road Initiative Center). IMF'ten faydalanamayan birçok ülke için alternatif bir kuruluş olan AIIB'nin, Çin'in uluslararası finans siteminde söz sahibi olabilmesine de olanak tanıdığı düşünülmektedir (Koçakoğlu, 2020:197-198).

OBOR kapsamında Çin'in AB ile ilişkilerini kolaylaştırmak adına, 2015 yılında, Avrupa Tek Kuşak Tek Yol Ekonomik ve Kültürel İşbirliği ve Kalkınma Enstitüsü (European Institute for One Belt One Road Economic and Cultural Cooperation and Development (EUOBOR) kurulmuştur. EUOBOR'un amacı; Çin ile Avrupa Birliği ve diğer Avrupa ülkeleri arasında ekonomik ve kültürel alanlarda karşılıklı faydaya dayalı dostane ilişkileri teşvik etmek ve OBOR girişimine karşılık vermektir. Enstitü'nün merkezi OBOR'a ilk katılım sağlayan Avrupa ülkesi Macaristan'ın Budapeşte şehrinde bulunmaktadır (EUBOR, 2020). OBOR kapsamındaki yatırımlardan en fazla etkilenen bölgelerden biri Akdeniz'dir.

OBOR'un Asya-Avrupa kuşağında üç farklı alt proje grubu bulunmaktadır: Birincisi halihazırda faaliyette olan, Çin ana üretim tesislerini Batı Avrupa'ya bağlayan bir demiryolu koridorudur. Bu koridor, Yunanistan'ın Pire Limanı'nı Budapeşte'ye bağlayarak Avrupa pazarına hızlı ve güvenli bir şekilde girilmesini içermektedir. İkincisi, şu an gelişim aşamasında olan ve Türkiye ve İran'dan geçmesi planlanan bir kara koridorudur. Üçüncüsü ise Çin ve Avrupa limanları arasındaki akışı yoğunlaştıracak olan, Asya-Avrupa deniz koridorudur (Ferrari & Tei, 2020:8-9). Bu koridorda Çin mallarının Avrupa'ya güvenli şekilde ulaşması için Çin, bölgedeki limanlara büyük oranda yatırım yapmaktadır. Bu limanlardan en önemlisi Yunanistan'ın Pire Limanı'dır.

2016 yılında Çin nakliye firması COSCO, Pire Limanı'nın hisselerinin büyük kısmını satın almıştır (Amaro, 2019). Yunanistan'ın en büyük, Avrupa'nın yedinci büyük limanı olan Pire Limanı, oldukça önemli bir stratejik konumda bulunmaktadır. Çin'in en büyük geçiş merkezi haline gelmesi planlanan Pire Limanı, yalnızca Deniz İpek Yolu'nu bağlamakla kalmayıp aynı zamanda Pire'yi Budapeşte'ye bağlayacak demiryolu alt yapısının sağlanmasıyla, Avrupa-Asya demiryolu hattına da bağlanmaktadır (Ferrari & Tei, 2020:9).

Çin ve Yunanistan 2006'da stratejik ortaklık anlaşması imzaladığından bu yana Çin'in Yunanistan'a yatırımları da giderek artmaktadır. Yalnızca liman projeleri değil teknoloji ve iletişim alanında iş birlikleri artarak devam etmektedir. Özellikle yenilenebilir enerji Çin'in son zamanlarda en fazla önem verdiği konuların başında gelmektedir. Çin şu an ABD'den sonra dünyanın 2. en verimli rüzgâr enerjisi üreticisidir ve aynı zamanda dünyanın güneş enerjisi üretim kapasitesinin de üçte birine sahiptir (O'Meara, 2020). Bu bağlamda Xi Jinping'in 2019'daki Yunanistan ziyaretinde enerji konusu ön plana çıkmış, Girit'te 50 MW'lık bir güneş enerjisi santrali ve adayı ulusal şebekeye bağlamak için 995 milyon euro'luk bir yüksek voltaj iletim hattı da dahil olmak üzere yenilenebilir projeler açıklanmıştır (China Dialogue, 2020).

Çin'in Yunanistan'a ilgisi salt liman yatırımlarından oluşmamakta, Çin bölgede etkisini vatandaşlarının mülk satın alması aracılığı ile de hissettirmektedir. Bu kapsamda 2019 itibarıyla 850 Çin vatandaşı toplamda 310 milyon dolar değerinde mülk satın almak suretiyle, 'Altın Vize' sahibi de olmuş, böylece AB üyelerine vizesiz seyahat hakkı elde etmişlerdir. Kamu ekonomik kalkınma ajansı Enterprise Greece, Altın Vizeler sayesinde Yunanistan'ın 500 milyon doların üzerinde gelir elde ettiğini belirtmiştir (Ağaçlı, 2019). Yunanistan'da "Çin istilası" başlıklı haberler sıkça yer almasına ve Çin'in ülkeye yaptığı geniş kapsamlı yatırımlar bazı kitlelerin tepkisini çekmesine karşın iki ülke yatırım ve ticaret iş birliğinin seyrini belirlemek için Mayıs 2019'da 3 yıllık bir eylem planı imzalamıştır (Ağaçlı, 2019).

Çin'in Akdeniz'de limanlarına yatırım yaptığı bir diğer ülke İspanya'dır. 2017'de COSCO, İspanya'nın Noatum Lojistik Şirketi'nin %51 hissesini satın almıştır. Noatum Lojistik Şirketi, Akdeniz'deki Valencia ve İspanya'nın kuzeyindeki Bilbao'daki limanları işletmektedir (Wangshu, 2018). Valencia

Limanı, İber Yarımadası'nın giriş kapısı olduğundan ve konteyner trafiği açısından Akdeniz'in en büyük, Avrupa'nın beşinci büyük limanı olduğundan dolayı Çin açısından büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra Çin ve İspanya arasındaki ticaretin %50'si buradan geçmekte ve İspanya'nın gayri safi milli hasılasının %55'inden fazlası liman bölgesinden gelmektedir (Ouyang, 2018).

Çin'in OBOR projesi kapsamında İtalya da bölgedeki önemli ülkelerden biridir. İtalya aynı zamanda OBOR'a katılım sağlayan ilk G7 ülkesidir. 2019'da Xi Jinping'in Roma ziyaretinde, yasal olarak bağlayıcı olmasa da geniş kapsamlı bir Mutabakat Muhtırası (Memorandum of Understanding) imzalanmış ve toplamda 2,5 milyar Euro değerinde 29 anlaşma yapılmıştır (Elyatt, 2019). 2018'de ekonomik durgunluk dönemine giren ve borçları hızla artan İtalya için OBOR projesine katılmanın bir nevi kurtarıcı bir role sahip olduğu söylenebilir.

OBOR kapsamında İtalya'nın Vado Limanı'nda da Çinli şirketler COSCO ve Qingdao Port International, liman hissesinin %49,9'una sahip olmuşlardır. %40 pay COSCO'nun iken, %9,9 pay Hong Kong Merkezli Qingdao'ya aittir (Louppova, 2016). İtalya'da Vado Limanı'na yatırım yapıldığı yıl olan 2016'da, Çinli bir şirket tarafından yönetilen bir konsorsiyum, Venedik kıyılarında bir yanaşma alanı tasarlanması ihalesini kazanmıştır. İnşa edildiği takdirde bu alan, Venedik'in kargo kapasitesinin iki katından fazlasına sahip olacaktır (Linden, 2018). Vado Limanı'nın yalnızca orta ve güney Avrupa için bir kapı değil, aynı zamanda bölgenin Afrika ile ilişkilerini geliştirmesi açısından da bir kanal görevi göreceği düşünülmektedir (Ye & Han, 2019).

Bölgesel ve küresel dengeleri doğrudan etkileyen ve kilit bir konumda bulunan Akdeniz'in üçüncü büyük adası Kıbrıs da Çin'in Deniz İpek Yolu kapsamında önemli gördüğü noktalardan birini teşkil etmektedir. Çin'in ilgisi adanın güneyine yoğunlaşmakta ve bu ilgi GKRY tarafından da karşılık bulmaktadır. GKRY'nin Pekin Büyükelçisi Agis Loizou 2015'te Çin Uluslararası Radyosu'nda OBOR inisiyatifinde aktif rol oynayacaklarını açıklamıştır ve bu kapsamda aralarında turizm, ticaret, eğitim, yenilenebilir enerji kaynakları, araştırma gibi alanların da bulunduğu mevcut ilişkileri daha ileriye taşımak adına diplomatik kanallar güçlendirilmektedir (Şahin, 2019:38).

İki aktör, liman yatırımları ve enerji alanında iş birliğini arttırmak için ikili görüşmeleri sürdürmektedir. Limasol limanına sahip olmak istediklerini belirten Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, 2015'te GKRY'yi ziyaret ettiği esnada Kıbrıs'ı Doğu Akdeniz'in "denizcilik üssü" haline getirme hedeflerini vurgulamıştır (Şahin, 2019:38). 2016'da GKRY ve Çin arasında diplomatik ilişkilerin 45. yılı kutlanırken, GKRY lideri Nikos Anastasiadis, Çin'in OBOR girişimine verdiği desteği tekrarlamış, konumu sayesinde sağlayabileceği katkıyı vurgulamıştır (Şahin, 2019:38).

Akdeniz'in diğer tarafında ise Çinli şirketler, Türkiye'nin en büyük üçüncü limanı olan Kumport'u satın almışlardır, aynı zamanda İsrail'in iki yeni limanı olan Hayfa ve Ashdod'u inşa etmektedirler. Bölgede OBOR kapsamında Mısır'ın Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi'ndeki en büyük yatırımcılar da yine Çinli

şirketlerdir (Linden, 2018:6). Mısır'ın Akdeniz kıyısındaki Abu Qir Limanı'nda bir konteyner terminali kurulması için de Mısır ve Çin 2019 yılında bir mutabakat anlaşması yapmışlardır (Al-Youm, 2019).

5. Çin'in Akdeniz'de Artan Etkinliğine Yönelik Endişeler

Avrupa Birliği Çin'in OBOR girişimine karşı ilk coşkusu kaybetmiş durumdadır zira Çin'in bu kapsamdaki yatırımlarının Avrupa üzerinde güvenlik ve ekonomik açıdan sonuçları AB'nin öngördüğü etkilerin ötesine geçmiş ve hatta sınırları Avrupa'yı aşan bir nitelikte Asya'da dengeleri ve istikrarı etkiler bir boyuta ulaşmıştır. Mohan, OBOR'un güvenlik ve ekonomi açısından etkilerini (i) AB'nin bütünlüğü üzerindeki etki, (ii) Avrupa güvenliği üzerindeki etkisi ve (iii) Avrupa ve Asya'da ticaret, yatırımlar ve pazara erişim için rekabet olmak üzere üç kategoride değerlendirmektedir (Mohan, 2018: 1).

AB'nin bütünlüğü açısından Çin'in etkisi Birliği en çok endişelendiren konuların başında gelmektedir. Zira Çin'in, kendi çıkarları doğrultusunda farklı stratejiler ve hedefler izleyen güçlü bir ortak ve mücadele alanlarında bir rakip olduğunu kabul eden AB 'tutarlı', 'güçlü', 'net' ve 'tek sesli' bir yaklaşım ile AB çıkarları ile uyumlu bir strateji benimsenmesinin altını çizmektedir (European Commission, 2020). Çin AB'nin birlik içi uyumu ve siyasi bütünlüğü açısından bir tehdit oluşturmakta, Akdenizli üye devletlerden bazıları ile geliştirdiği ikili iyi ilişkilerin yanı sıra Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle kurduğu kurumsal yakınlık dolayısıyla Avrupa bütünleşme projesini sekteye uğratabilmektedir.

AB'nin kurumsal siyasi bütünlüğü ve Çin tarafından etkin bir aktör olarak algılanmaması açısından özellikle Çin'in 16+1 girişimi önem arz etmektedir. 2012'de AB'nin 11 Doğu Avrupalı üyesi Çin'in bu girişimine dahil olmuş, Çin yatırımlarını büyük bir hevesle karşılamışlardır.⁴ 2019'da Yunanistan'ın da katılımıyla bu girişim 17+1 halini almıştır (Kavalski, 2019). Çin'in Avrupa'da AB ile Stratejik Ortaklığı dışında hayata geçirdiği bu ortaklık girişimi AB'yi siyasi bütünlük açısından endişelendirmenin ötesinde, bölgesel etkin bir aktör olarak konumuna da zarar vermektedir. 17+1'in AB açısından endişe yaratan bir başka boyutu ise girişimin -sonradan dahil olan Yunanistan hariç- Doğu Avrupalı üyelerinin komünist geçmişleri ve bunlardan AB üyesi olanların halen Birliğin demokratik değer ve temel normlarına tam uyum noktasında yaşadığı güncel sıkıntılardır.

Çin ile geliştirilen ikili ilişkiler AB kurumsal karar mekanizmalarında da etkisini göstermekte, örneğin Güney Çin Denizi ya da İnsan Hakları ihlalleri ile ilgili AB'nin Çin aleyhine ortak bir tutum benimsemesini gerekli kılan durumların Yunanistan ve Macaristan tarafından engellendiği görülmektedir (Mohan, 2018: 2). Benzer şekilde İtalya'nın 2019'da AB kurumsal mekanizmalarının dışında hareket ederek Çin'in OBOR girişimine dahil olduğu

⁴ 16+1 Girişimi, AB üyesi olan Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Hırvatistan, Romanya, Polonya, Çekya, Slovakya, Macaristan ve Slovenya'nın yanı sıra AB üyesi olmayan Arnavutluk, Bosna-Hersek, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan'ın '+1' i ifade eden Çin ile oluşturduğu iş birliği platformudur.

ve Brüksel'in tepkisini çektiği gözlenmektedir. Bu durumda o sırada, İtalya'nın sağ popülist hükümetinin AB ile sürekli bir çatışma halinde olması ve ticaret (ve diğer) politikalar konusunda AB kurumlarına danışmayı önemsememesi de etkili olmaktadır (Berkofsky, 2019).

Çin'in AB bütünlüğünü ve aktörlüğünü hiçe sayan yaklaşımı ve “böl ve yönet” taktiği, AB kurumlarının olduğu kadar bazı Batı Avrupa ülkelerinin de tepkisini çekmektedir. Örneğin Almanya Şansölyesi Merkel, Çin etkisini Avrupa'nın karşı karşıya olduğu “en büyük zorluklardan” biri olarak görmekte ve Çin'in ekonomik yatırımlarının siyasi sorunlarla ilişkilendirilmemesi gerektiği konusunda uyarılarda bulunmaktadır (Mohan, 2018: 2). Aynı şekilde, Fransa Cumhurbaşkanı Macron da, Çin yatırımlarının Birliğin çıkarları pahasına olmaması gerektiği konusuna dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Macron, 2018 yılında Çin'in Avrupa'da anahtar konumda bulunan altyapı yatırımlarına atıfta bulunarak Çin'e karşı birleşik bir Avrupa cephesi çağrısında bulunmakta ve “Bazı üye devletler kapılarını tamamen açtığı zaman, Çin, bu kıtaya bu güce saygı duymayacaktır” demektedir (Johnson, 2018).

Çin'in satın aldığı limanlarla ilgili güvenlik açısından en büyük endişelerden biri, bu limanları zamanla askeri amaçlar için kullanıp kullanmayacağıdır. Örneğin Sri Lanka'daki Hambantota Limanı ve Pakistan'daki Gwadar Limanı projelerinin Çin'in Hint Okyanusu'ndaki potansiyel deniz üsleri ağının bir parçası olduğu düşünülmektedir (Russel & Locklear, 2020). Russel ve Locklear, OBOR kapsamındaki limanların kendi başlarına deniz üssü olmadıklarını ancak ikili kullanımlı ticari ve askeri işlevselliğe sahip olduğunu dile getirmektedirler. Yazarlara göre deniz aşırı alt yapı projeleri, getirilen yeni yasa ve yönetmelikler kapsamında Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun (People's Liberation Army- PLA) askeri şartnamelerine göre inşa edilecek ve projelerin, PLA operasyonlarını da desteklemesi gerekecektir (Russel & Locklear, 2020). Bu konuyla ilgili Daniel R. Russel ve Blake H. Berger, “Kuşak Yol Girişiminin Silahlandırılması” başlıklı bir rapor hazırlamışlardır (Russel ve Berger, 2020). Raporunda, Çin'in özellikle PLA'nın askeri operasyonlarını destekleyebilecek limanlar aradığı ifade edilmektedir. Rapora göre bu özelliklere sahip limanlar; normalden daha ağır yükleri boşaltmak için yüksek standartlı Ro-Ro özelliklerine sahip, (savaş gemilerini barındırmak için) en az 10 metre rıhtım derinliği olan, soğuk hava depolarına, montaj alanlarına ve ağır hizmet tipi güçlendirilmiş erişim yollarına sahip limanlar olarak belirtilmektedir (Russel & Berger, 2020:19).

Çin'in satın aldığı limanlarla ilgili endişeler ABD Savunma Bakanlığı'nın 2020 Çin Raporu'nda da görülmektedir. Raporunda; bazı OBOR projelerinin PLA'nın seçili limanlara erişimini sağlayacağı, bunun da ileride Çin için potansiyel askeri avantajlar sağlayacağı yer almaktadır (Office of the Secretary of Defense, 2020). Ancak bazı uzmanlara göre Çin, donanmasını modernize edip, denizcilik konusunda üstünlüğünü göstermek istese de, bunu Avrupa ya da Amerika'da yapma olasılığı, kendi çevre ülkelerinde yapma olasılığına göre daha

azdır. Yine de Çin, Cibuti’de ilk askeri üssünü kurmuş, 2017’de de Çin deniz filosu Pire limanına dört günlük bir ziyarette bulunmuştur (Albert, 2019).

Çin, 2017’de Cibuti’de kurduğu askeri üssün ardından, 2019 itibariyle farklı aktörlerle deniz aşırı ortak askeri tatbikatlar gerçekleştirmiştir. Akdeniz’de Ağustos 2019’da Mısır ile, Umman Denizi’nde Aralık 2019’da Rusya ve İran’ı takiben Ocak 2020’de Pakistan ile ortak askeri tatbikatlar hayata geçirmiştir. Bu askeri tatbikatların, oluşturulan ticaret yolu üzerinde sembolik caydırıcı bir etki yaratması hedeflenmekte ve bölgede etki kapasitesi yüksek aktörlerle gerçekleştirildiği görülmektedir (Koç, 2020). Çin’in Akdeniz stratejisinin ticari ve ekonomik çıkarlar temelinde şekillendiği göz önünde bulundurulduğunda, bölgedeki siyasi istikrarsızlığa doğrudan müdahil olmadığı ve birbirleriyle çatışmalar dahi tüm bölge aktörleri ile iyi ilişkiler geliştirme çabasında olduğu gözlenmektedir (Koç, 2020).

Sonuç

AB’nin Çin ile ilişkilerine bakıldığında 1989 Tiananmen Meydanı Olayları’nın önemli bir dönüm noktası olduğu görülmektedir. Nitekim bu tarihten günümüze kadar devam eden silah ambargosu konusu halen ilişkilerde çözülemeyen en önemli konulardan biridir. Ancak 2001’de Çin’in DTÖ’ye üyeliği ve 2003 itibarıyla Çin’in “stratejik ortak” olarak değerlendirilmesi ise güvenlik, ticaret, bilim ve teknoloji gibi birçok alanda ilişkilerin gelişmesini sağlamış ve Çin, 2020 yılında AB’nin en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. Ancak, Çin’in OBOR kapsamında Akdeniz’de yürüttüğü politikalar ve yatırımlar, AB’nin Çin’e yönelik yaklaşımında etkili olmaktadır. Akdeniz’de AB üyesi olan Yunanistan, İtalya, İspanya, GKRY gibi önemli ülkelere başta liman alımları olmak üzere büyük yatırımlar yapan Çin, diğer mücadele alanları ile birlikte değerlendirildiğinde, AB’nin gözünde “stratejik ortak”tan “sistemik rakip”e evrilmiştir.

OBOR kapsamında Akdeniz’de yapılan yatırımlarda özellikle Yunanistan ön plana çıkmaktadır. Pire Limanı’nın büyük kısmını alan Çin, bu limanı Budapeşte’ye bağlayacak demiryolu ağı ile bölgeyi en büyük geçiş merkezi konumuna getirmek istemektedir. Çinli şirketler benzer şekilde İtalya ve İspanya’da önemli limanlara büyük yatırımlar yapmışlardır. Çin’in yatırımları yalnızca limanlarla da sınırlı değildir. Çin, bu ülkelerle yenilenebilir enerji, turizm, ticaret, enerji, bankacılık gibi sektörlerde de birçok iş birliği anlaşması imzalamıştır. Tüm bu yatırımlar ve anlaşmalar Çin’in bölgedeki artan gücünün ve etkisinin bir yansımasıdır.

AB açısından Çin’in bazı üye devletlerde artan yatırımlarının ötesinde, bölgedeki limanların gelecekte deniz üssü haline getirilebileceği endişesi de ön plana çıkmaktadır. Çin ise OBOR kapsamında Akdeniz’de yaptığı yatırımlar ve ikili ilişkilerinde AB’yi etkin bir aktör olarak görmemektedir. Temel değerler konusundaki anlaşmazlıkların yanı sıra AB dış politikasındaki çok seslilikten ve

bölünmüşlükten faydalanarak, bazı üye devletlerle kurduğu bireysel ilişkilerini avantaja çevirmektedir.

Çatışan siyasi değerler, normlar, jeopolitik çıkarlar ve öncelikler AB-Çin ilişkilerinde stratejik ortaklıktan çok ticaret ve yatırım ilişkisinin ötesine geçemeyen bir sınırlı ortaklık görünümü ortaya çıkarmaktadır. Küresel siyasette Çin'in ekonomik, askeri ve politik gücü artarken AB daha kapsamlı, olası çatışma alanlarını öngörebilme kapasitesine sahip, tek sesli bir yaklaşımla ortak bir dış ve güvenlik politikası oluşturma ihtiyacı ile karşı karşıya kalmaktadır. Çin'in Akdeniz'de izlediği politika kapsamında AB'nin bütünleşememiş yapısından faydalandığı gözlenmektedir; Çin, AB için yakın çevresini dönüştürebilme ihtimali değerlendirilen, Avrupa entegrasyonunun geleceği açısından tehditler barındıran ve rekabet edilmesi gereken bir aktör olarak görülmektedir.

Kaynaklar

- Ağaçalı, E. (2019, Ağustos 2). Doğu Akdeniz ve Çin. *Yörünge*.
<https://www.yorungedergi.com/2019/08/dogu-akdeniz-ve-cin/>
- Akdemir, E. (2018). Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri Ve Politikası: Avrupa Birliği'nin Bütünleş(Eme)mesi Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 17(2), 181-218.
- Albert, E. (2019). China's Global Port Play. *The Diplomat*,
<https://thediplomat.com/2019/05/chinas-global-port-play/>
- Al-Youm, A. (2019, August 7). Egypt, Chinese company sign MoU for container terminal in Alexandria. *Egypt Independent*,
<https://egyptindependent.com/egypt-chinese-company-signs-mou-for-container-terminal-in-alexandria/>
- Amaro, S. (2019, November 15). China bought most of Greece's main port and now it wants to make it the biggest in Europe. *CNBC*,
<https://www.cnbc.com/2019/11/15/china-wants-to-turn-greece-piraeus-port-into-europe-biggest.html>
- Asian Infrastructure Investment Bank. (2020). <https://www.aiib.org/en/about-aiib/index.html>
- Berkofsky, A. (2019). China and the EU: "Strategic Partners" No More. *Institute for Security & Development Policy, Issue Brief*,
<https://isdip.eu/publication/china-and-the-eu-strategic-partners-no-more/>
- Blanco, L. F. (2016). The functions of 'strategic partnership' in European Union foreign policy discourse. *Cambridge Review of International Affairs*, 29(1), 36-54.
- Broomfield, E. V. (2003). Perceptions of Danger: The China threat theory, *Journal of Contemporary China*. 12(35), 265-284, DOI: 10.1080/1067056022000054605
- Brown, S. A. W. (2011). Anything But Arms? Perceptions, the European Union and the Arms Embargo on China. *Journal of Contemporary European Research*, 7(1), 23-40.

- Brown, K. & Beatson, S. (2016). The European Union and China: The Need for a More Politicised Relationship. *Asia & the Pacific Policy Studies*, 3(3), 412–419.
- China Dialogue. (2020, December 17). Shift in Chinese energy investments set to help Greece reach climate targets. <https://chinadialogue.net/en/business/greece-chinese-energy-investments-climate-targets/>
- Dinç, C. (2011). Sivil Güç - Realist Oyuncu İnkileminde Avrupa Birliği'nin Küresel Konumu Üzerine Tartışmalar. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 7(28), 89-124.
- Dingding, C. & Jianwei W. (2011). Lying Low No More? China's New Thinking on the Tao Guang Yang Hui Strategy. *China: An International Journal*, 9(2), 195-216. <https://doi.org/10.1142/S0219747211000136>
- Duggan, N. & Hodzi, O. (2020). The challenges of China-European Union security cooperation in Africa. *Asia Europe journal*, 19, 43-57. DOI: 10.1007/s10308-020-00585-0
- Elyatt, H. (2019, March 27). Is Italy playing with fire when it comes to China?. *CNBC*, <https://www.cnbc.com/2019/03/27/italys-joins-chinas-belt-and-road-initiative.html>
- EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation. (2020). <https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/20131123.pdf>
- EU-China Relations. (2020). https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/34728/eu-china-relations-factsheet_en
- EUOBOR. (2020). European Institute for One Belt One Road Economic and Cultural Cooperation and Development. <http://www.euobor.org/index.php?app=aboutus>
- EURACTIV. (2020). China edges past US as Europe's top trade partner, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/china-edges-past-us-as-europes-top-trade-partner/>
- European Commission. (2003). EU-China: Commission Adopts New Strategy for a Maturing Partnership. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_03_1231
- European Commission. (2017). "EU-China Relations", https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_16_2258
- European Commission. (2019). European Commission and HR/VP contribution to the European Council, EU-China – A strategic Outlook. https://ec.europa.eu/info/publications/eu-china-strategic-outlook-commission-contribution-european-council-21-22-march-2019_en
- European Council. (1989, June 26-27). EU Declaration on China - Presidency Conclusions. https://www.consilium.europa.eu/media/20589/1989_june_-_madrid_eng_.pdf
- European External Action Service. (2011). EU-China Relations Chronology. https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/chronology_2011_en.pdf

- Ferrari, C. & Tei, A. (2020). Effects of BRI strategy on Mediterranean shipping transport. *Journal of Shipping and Trade*, 5(14), 8-9.
- Geeraerts G. (2013). EU-China Relations. In: Christiansen T., Kirchner E., Murray P. (Eds), *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations* (pp.492-505). Palgrave Macmillan, London.
- Godement, F. (2014, September 12). Europe engages China in earnest. *European Council on Foreign Relations*. https://ecfr.eu/article/commentary_europe_engages_china_in_earnest311/
- Green Belt and Road Initiative Center. (2020). <https://green-bri.org/belt-and-road-initiative-quick-info>
- Güner, A. (2019). Avrupa Birliği'nde Stratejik Ortaklık Kavramı: AB-Japonya Stratejik Ortaklık Anlaşması. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 2(1), 34-49.
- Huang, R. (2007). *Çin Tarihi: Bir Makro Tarih Yaklaşımı*. (çev. Atilla Sönmez), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Johnson, K. (2018, February 2). Why Is China Buying Up Europe's Ports?. *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2018/02/02/why-is-china-buying-up-europes-ports/>
- Kahn Nisser, S. (2019). The EU, China, trade dependence and human rights. *Cambridge review of international affairs*, 1-21.
- Kamiński, T. (2019). The Sub-state Dimension of the European Union Relations with China. *European Foreign Affairs Review*, 24 (3), 367-386.
- Kang, D. (2005). Why China's Rise Will Be Peaceful: Hierarchy and Stability in the East Asian Region. *Perspectives on Politics*, 3(3), 551-554.
- Kavalski, E. (2019, March 29). China's "16+1" Is Dead? Long Live the "17+1". *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/>
- Kırbaçoğlu, F. & Tüfekçi, Ö. (2020). Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçler Politikası: BRICS ve MIKTA Ülkelerinin Meydan Okumaları. *Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2(1), 39-70.
- Kinzelbach, K. & Thelle, H. (2011). Taking Human Rights to China: An Assessment of the EU's Approach. *The China quarterly*, 205 (205), 60-79.
- Koç, Y. E. (2020). Çin'in Akdeniz'deki Varlığı: Liman Yatırımları ve Deniz Tatbikatları. *Kriter*, 4(43). <https://kriterdergi.com/dis-politika/cinin-akdenizdeki-varligi-liman-yatirimlari-ve-deniz-tatbikatlari>
- Koçakoğlu, M. A. (2020). *Kuşak Yol Girişimi Bağlamında Çin'i Anlamak*, Truva Yayınları.
- Lalande, V. & Vivet, E. (2014). "EU Strategic Partnerships: Shallow political summits, active technical dialogues?". *European Council on Foreign Relations*. https://ecfr.eu/article/eu_strategic_partnerships_shallow_political_summits_active_technical_dialog/

- Linden, R. H. (2018). The New Sea People: China in the Mediterranean. *Istituto Affari Internazionali (IAI)*, 18(14), 1-21. DOI: 978-88-9368-081-3
- Louppova, J. (2016, October 18). APM Terminals Expands Chinese Partnerships in Italy. *Port Today*. <https://port.today/apm-terminals-expands-chinese-partnerships-in-italy/>
- Maher, R. (2016). The elusive EU–China strategic partnership. *International Affairs*, 92 (4), 959–976.
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. (2013, September 7). [President Xi Jinping Delivers Important Speech and Proposes to Build a Silk Road Economic Belt with Central Asian Countries](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpfwzysiesgjtfhshzzfh_665686/t1076334.shtml). https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpfwzysiesgjtfhshzzfh_665686/t1076334.shtml
- Mohan, G. (2018, March 30). Europe's Response to the Belt and Road Initiative. *GMF Policy Brief*, 14. <https://www.gmfus.org/publications/europes-response-belt-and-road-initiative>
- Mosher, S. W. (2017). *Bully of Asia: Why China's Dream is the New Threat to World Order*. Regnery Publishing.
- O'Meara, S. (2020, August 26). China's plan to cut coal and boost green growth. *Nature*. <https://www.nature.com/articles/d41586-020-02464-5>
- Office of the Secretary of Defense. (2020). Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020. <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>
- Ouyang, W. (2018, August 27). Feature: Belt and Road Initiative energizes Spanish ports. *Xinhua Net*, http://www.xinhuanet.com/english/2018-08/27/c_137422543.htm
- Parson, J. (2016). The People's Republic of China-European Union-Russian energy security triangle. *International social science review*, 92 (1), p.COVb
- Pekcan, C. (2019). *Çin Dış Politikası ve ABD ile İlişkiler*, Dora Basım Yayın Dağıtım.
- Russel, D. & Locklear, S. (2020). China Is Weaponizing the Belt and Road. What Can the US Do About It?. *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2020/10/china-is-weaponizing-the-belt-and-road-what-can-the-us-do-about-it/>
- Russel, D. R. & Berger, B. H. (2020). Weaponizing the Belt and Road Initiative. *Asia Society Policy Institute*. <https://asiasociety.org/policy-institute/weaponizing-belt-and-road-initiative>
- Schade, D. (2019). Of insiders and outsiders: Assessing EU strategic partnerships in their regional context. *International Politics*, 56, 375–394.
- Smith, M. (2016). EU Diplomacy and the EU–China strategic relationship: framing, negotiation and management. *Cambridge Review of International Affairs*, 29(1), 78-98.

- Snelder, J. (2014). Mearsheimer's big question: Can China rise peacefully?. The Interpreter. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/mearsheimers-big-question-can-china-rise-peacefully>
- Statista. (2020). Trade balance of the European Union with China from 2009 to 2019. <https://www.statista.com/statistics/257155/eu-trade-with-china/#:~:text=Trade%20balance%20of%20the%20European%20Union%20with%20China%202009%2D2019&text=The%20graph%20shows%20the%20trade,than%20in%20the%20previous%20year>
- Şahin, İ. (2019). Doğu Akdeniz'de Enerji Çatışması ve İşbirliği. *Orsam*, 3, 1-48.
- Tiezzi, S. (2014, June 3). Beijing's 'China Threat' Theory. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2014/06/beijings-china-threat-theory/>
- Toje, A. (2018). *Will China's Rise Be Peaceful?: Security, Stability, and Legitimacy*. Oxford University Press.
- Uygun, A. G. (2021). Doğu Akdeniz'de Paylaşım Rekabeti: Türkiye-Yunanistan Gerginliği ve Avrupa Birliği'nin Tutumu. *TYB Akademi*, 31, 69-89.
- Vogt, R. (2012). *Europe and China: Strategic Partners or Rivals*. Hong Kong University Press.
- Wangshu, L. (2018, August 22). Prosperity at Spanish ports rises. *China Daily*. http://www.chinadaily.com.cn/a/201808/22/WS5b7ca825a310add14f387097_1.html
- Witkowska, J. (2019). The attitudes of the European Union and China towards Foreign Direct Investment: implications for bilateral relations. *Comparative economic research*, 22 (3), 83-98.
- Ye, Q. & Han, S. (2019, March 22). China contributes to Italian port construction for win-win results. *People's Daily*, <http://en.people.cn/n3/2019/0322/c90000-9559340.html>
- Yee, H. & Storey, I. (2002). *The China Threat : Perceptions, Myths and Reality*. Routledge Curzon.
- Zha, D. (2015). Energy Security in China-European Union Relations: framing further efforts of collaboration. *Contemporary Politics*, 21(3), 308-322.
- Zhou, H. (2017). An Overview of the China-EU Strategic Partnership (2003–2013). In Zhou, H. (Ed.). *China-EU Relations: Reassessing the China-EU Comprehensive Strategic Partnership* (pp.3-31). Social Sciences Academic Press and Springer Science + Business Media Singapore.